

Samenvatting van de discussie tijdens het webinar Windenergie en landschapskwaliteit

Aan de hand van de totstandkoming van het rapport 'Windenergie en landschapskwaliteit', de presentatie daarvan in de 1^e helft van het webinar van vrijdag 11 juni jongstleden en de discussie daarover in de 2^e helft van dat webinar, blijkt dat het onderwerp 'windenergie op land' de gemoederen flink bezig houdt. Dat geldt zowel binnen de beroepsgroep van landschapsontwerpers en -architecten, als binnen onze samenleving als geheel. Het onderzoek levert inzicht in hoe we met windenergie op land om zouden kunnen gaan. Het mondt uit in tien kwaliteitsregels en in een aantal verkenningen. En het wordt afgesloten met enkele conclusies en aanbevelingen.

Tijdens en na de vertoning van de film met Frank Stroeken en zijn nadere toelichting op het rapport (zie voor de film én het onderzoeksrapport de link: [Windenergie - NVTL](#)), vindt er in de chat van het webinar en 'live' met de deelnemers een discussie plaats over wat dit onderzoek ons nu brengt en welke vervolgstappen er nodig zijn. Dit is een kort verslag van die discussie.

Opmerkingen van sprekers en van deelnemers in de chat zijn in dit verslag enigszins gebundeld verwerkt. Geprobeerd is zoveel mogelijk de volgorde van de discussie aan te houden en zo volledig mogelijk te zijn. Aan het einde van dit verslag zijn nog enkele interessante weblinks toegevoegd die in de chat aan de orde zijn gekomen.

Over welke aantallen windturbines praten we nu eigenlijk?

Eén van de eerste vragen betreft het aantal windturbines op land, dat nodig is om de (nationale) doelstellingen ten aanzien van de productie van duurzame energie op bepaalde ijkmomenten in de tijd te kunnen halen. Er worden in de chat aantallen en jaartallen genoemd en zelfs hele energieberekeningen gemaakt, maar tijdens de discussie wordt ook duidelijk hoe lastig het is om exacte getallen te noemen. Windenergie (op land) maakt namelijk deel uit van een mix van productiemethoden. En ook de berekeningen over de te produceren hoeveelheden energie in af te bakenen tijdseenheden lopen uiteen. Duidelijk is wel, dat als windenergie op land als serieuze optie in die mix wordt opgenomen en als de electriciteitsvraag blijft toenemen, de nog te realiseren aantallen windturbines op land aanzienlijk zijn (duizenden in de komende decennia).

Welke 'taal' is er nodig om met elkaar over windenergie op land in gesprek te gaan?

Eén van de opmerkingen van Frank Stroeken tijdens de film leidt tot de reactie uit het publiek over welke woorden (en beelden) er nodig zijn om met elkaar in discussie te kunnen gaan over windenergie op land. Het begrip 'inpassen' lijkt zijn beste tijd te hebben gehad en niet langer meer te hanteren te zijn voor de nieuwste generatie windturbines (aldus rijksadviseur voor de fysieke leefomgeving Jannemarie de Jonge). 'Uitpassen' is dan wellicht een beter begrip, maar we moeten deze relatief nieuwe term nog wel eenduidig leren gebruiken. Want een ogenschijnlijk eenvoudig begrip als 'rust' leidt al gauw tot de nodige verwarring. De één betreft 'rust' op wel of geen 'verstoring' van het landschapsbeeld, de ander op 'geluid' en 'geluidsoverlast'. Terwijl in de beoordelingsmethodiek van milieueffectrapportages 'rust' betrekking heeft op de 'hoeveelheid beweging' (en daarmee onder andere gaat over de rotordiameter en de daarmee samenhangende draaisnelheid van de rotoren). Ook begrippen als 'volte', 'leegte' en bijvoorbeeld 'versnippering' zijn nog multi-interpretabel en moeten helder worden geformuleerd, voordat iedereen ze op te zeer uiteenlopende manieren gaat hanteren.

Hetzelfde geldt voor onze beeldtaal. Maken we gebruik van vogelvluchtperspectieven of van visualisaties vanaf maaiveld? Van handschetsen of van simulatieprogramma's zoals Windplanner? Of is het telkens én én? Provinciaal adviseur ruimtelijke kwaliteit Noël van Dooren geeft aan dat in Zuid-Holland wordt gewerkt aan een publicatie met onder andere systematische fotografie van bestaande windopstellingen, die wellicht meer inzicht en houvast biedt. (*Deze publicatie komt naar verwachting uit in de zomer van 2021.*) De oproep om een heldere woorden- en beeldtaal en om eenduidige definities is nu gedaan, maar het is ook duidelijk geworden dat we 'er nog niet zijn'.

Met wie voeren we het gesprek over windenergie op land?

Dit onderwerp leidt tot veel discussie in de chat. Er worden oproepen gedaan om jongeren nadrukkelijker te betrekken in het debat over windenergie en niet alleen rekening te houden met de (beroeps-)bezwaarmakers, die veelal door de wol geverfd hun weg toch wel weten te vinden in de vaak ingewikkelde procedures. In aanvulling daarop wordt aangegeven dat persoonlijke factoren van invloed kunnen zijn op de beleving van windturbines op land. De overtuigingen die men al heeft ten aanzien van windenergie, de mate waarin men betrokken is geweest in de procedures, de mate van participatie en eigendom, het effect op de persoonlijke leefomgeving, het zijn allemaal zaken die meewegen in de beeldvorming en de discussie. De roep om direct betrokkenen en omwonenden beter te betrekken klinkt breeduit. Maar weet iedereen eigenlijk wel wat hij of zij aan energie consumeert? En zou meer inzicht in onze persoonlijke energieconsumptie en ons eigen aandeel in de energiebehoefte van grote bedrijven en industrieën effect hebben op onze persoonlijke mening over windenergie?

Waar zetten we al die windturbines neer?

Een belangrijk deel van de discussie gaat, hoe kan het ook anders, over de plek waar windturbines in het Nederlandse landschap zouden kunnen landen en hoe ze daar vervolgens geordend kunnen worden. De rapportage doet aan de hand van modellen meerdere suggesties daartoe en kijkt nadrukkelijk naar de opgave op land. Ordening aan de hand van grotere landschapsstructuren zoals de randen van grote wateren, leidt tot de vraag wat 'grotere' eigenlijk is in deze en in hoeverre moderne windturbines met hun steeds toenemende afmetingen nog 'passen' bij de maat en schaal van bestaande landschapsstructuren. Of is het inmiddels zelfs andersom: past het landschap nog wel bij zeer grote windturbines? Schijnrelaties voorkomen: ja, maar waar ligt dan de grens? De nuchtere constatering volgt dat de ruimte die overblijft als alle beperkingen bij elkaar worden opgeteld, van doorslaggevende invloed is op de uiteindelijke plekken waar windturbines überhaupt nog kunnen worden opgericht.

Centrale of decentrale regie?

Ook de regionale aanpak in RES-sen (Regionale Energie Strategieën) wordt benoemd. Die aanpak heeft geleid tot een beter besef van de totale energieopgave op lokaal en regionaal niveau, maar ook tot gebrek aan overzicht en eenduidigheid in hoe die energieopgave uiteindelijk landt en wordt uitgewerkt. Lokale overheden lijken 'braaf' te doen wat hen van hogerhand is opgelegd. David van Zelm van Eldik (Ons Landschap, BZK) en Inez 't Hart (Rijkswaterstaat) delen op afstand via een filmpje respectievelijk een aantal sheets hun persoonlijke 'eye-openers' van het onderzoek met de deelnemers aan het webinar. Eén van hun conclusies is opnieuw te kijken naar de RES-sen en vooral naar het vervolg daarop. Wat ging er goed, wat kan er beter?

Vervolgens neemt Frank Buchner van de Rijksdienst voor het Culturele Erfgoed de aanwezigen 'live' mee in zijn deels persoonlijke en deels professionele overwegingen bij het lezen van het onderzoeksrapport. Zijn bijdrage leidt tot het breed gedragen inzicht dat wij allemaal zowel persoonlijk als vanuit ons vak verschillend tegenover windenergie op land kunnen staan. Frank Buchner spreekt tot slot zijn persoonlijke voorkeur uit voor meer aandacht voor het landschap onder windturbines, één van de aanbevelingen uit het onderzoek. Iemand verzucht nog waarom dit onderzoek pas gereed is gekomen op het moment dat de RES 1.0 al nagenoeg voltooid is. Gelukkig wordt er ook geconstateerd dat er nog een RES 2.0 aan zit te komen!

Tot slot?

Samenvattend mag worden geconcludeerd dat het onderzoek Windenergie en landschapskwaliteit tot nieuwe inzichten leidt en dat het naast antwoorden ook weer meer (nieuwe) vragen oproept. Maar één ding is kraakhelder. Dit onderzoek vraagt om een vervolg! Er liggen kansen voor om de handschoenen op te pakken, zoals de open oproepen van het Stimuleringsfonds voor de Creatieve Industrie (zie de link hieronder). NVTL werkt graag mee aan dat vervolg. Deelnemers aan het webinar maar ook andere geïnteresseerden kunnen via info@nvtl.nl aangeven welke ideeën zij over die vervolgstappen hebben. En NVTL zal vervolgens meehelpen om geïnteresseerden met elkaar in contact te brengen. De eerste aanmeldingen zijn al binnen!

Joeri de Bekker

Bestuurslid Beroepsveld NVTL

16 juni 2021

Links:

https://stimuleringsfonds.nl/nl/subsidies/open_oproepen/

<https://www.stowa.nl/publicaties/kansen-voor-kleine-windturbines-bij-de-waterschappen>

<https://pointer.kro-ncrv.nl/onderzoeken/klimaatconflict-in-de-polder>